לְמַאן דְּאָמַר בֵּין בָּאֶמְצַע בֵּין מִן הַצַּד בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, מִשּׁוּם הָכִי כְּשֵׁרָה, אך אין לשבת תחת הנסרים, לפי שהם פסולים לסיכוך לרבי מאיר, ומכל מקום אפשר לקיים מצות ישיבה סוכה בסוכה זו, לפי ששיעור ראשו ורובו של אדם הוא שבעה טפחים, ושיעור כל גופו הוא עשרה טפחים, וכשהוא מכוון שיהיו ששה טפחים מגופו תחת סכך כשר וארבעה תחת הנסר, רובּ גופו בסוכה (ערוך לנר).

אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר בָּאֶמְצַע בְּאַרְבָּעָה אַמּוֹת כְּשֵׁרָה, הלא הברייתא עוסקת גם בנסרים ברוחב ארבעה טפחים, שהרי רבי מאיר אמר דבריו בסתמא, שאף באופן זה הסוכה כשרה כשמניח סכך כשר בין נסר לנסר (ריטב"א לעיל יז, ב, וראה מהרש"א). ויש שכתבו, שמשמעות לשון 'ומודה רבי מאיר שמניח פסל ביניהם וכשרה', שלא נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה בדין זה, ולדברי רבי יהודה ודאי לא נאמר דין זה על נסרים שאינם רחבים ארבעה, כי לשיטתו הם כשרים לסיכוך, ואין צריך להניח פסל ביניהם (תוס' רבינו פרץ).

הָכָא בְּסוּכָּה דִּלְאו חֲוָיָא אֶלָּא שְׁמֹנָה מְצוּמְצָמוֹת, שהם ארבעים ושמונה טפחים, ולא יותר, וכן הדין בסוכה שיש בה שלשים ושנים טפחים, שישים נסר ופסל ונסר כל אחד ברוחב ארבע טפחים משני צידי הסוכה וביחד יש עשרים וארבעה טפחים, ובאמצע הסוכה ישאיר שמונה טפחים של סכך כשר, אך כאן לא נקטו אופן זה, לפי ששלשים ושנים טפחים אינם עולים למנין אמות שלימות (ערוך לנר).

וְרָחִיב עֶגֶל וְכוּ' וְאִיכָּא הֶכְשֵׁר סוּכָּה בָּאֶמְצַע, והנסרים שבצדדים אינם פוסלים את הסוכה, אף שאסור לישון תחתם, משום שהם מצטרפים לדפנות מדין 'דופן עקומה' (רש"י). וכן הדין גם באופן שמסיר רק שני נסרים מאמצע הסוכה, ומניח במקומם סכך כשר, ובברייתא נקטו דוקא אופן זה שמניח פסל בין נסר לנסר, כדי ללמדנו שמותר לישון תחת הפסלים, אף שהנסרים חוצצים ביניהם, ואין לכל פסל שלש דפנות (שארית יעקב [וינר] ג, ג, בדעת רש"י; ראבי"ה תריח), כיון שמדובר בנסרים העשויים מדבר שמסככים בו, אלא שחכמים גזרו שלא לסכך בהם ולא לישון תחתם משום גזירת תקרה, ולא גזרו שלא לישון ביניהם (ראבי"ה שם). ויש סוברים, שאסור לישון תחת הפסלים שבין הנסרים, שכיון שהם נחשבים חלק מהסוכה, הנסרים גם נחשבים כמונחים באמצע הסוכה, והיא נפסלת (מאירי; תוס' לעיל יד, ב ד"ה ומודה).

בֵּין בְּקָנִים בֵּין בְּשַׁפּוּדִין חָוֵי מִיעוּט, וזהו חידוש יותר מהמבואר לעיל (יז, א) שאויר וסכך אינם מצטרפים לפסול, שכאן אף שהסוכה כבר היתה פסולה מחמת האויר, והשיפודים פסולים לסיכוך, הם מועילים להכשירה (ר"ן ט, א מדפי הרי"ף), ואין זה נחשב שהסוכה נעשית מן העשוי בפסול, כי גם אם היה כל מקום האויר מלא בסכך פסול, הסוכה היתה כשרה, לפי שסכך פסול פוסל רק ברוחב ארבעה טפחים, ואכן כאשר יש בסוכה אויר ברוחב ארבעה טפחים ומניח בחלקו סכך פסול, זה נחשב שהיא נעשית מן העשוי בפסול, ולכן נאמר דין זה דוקא באופן שהיה בה אויר ברוחב שלשה טפחים (שפת אמת, אמנם להלכה מסתפק בזה).

חַד אָמַר יֵשׁ לָבוּד בָּאֶמְצַע, וזו היא שיטת רבינא, שבכל מקום שנחלק על רב אחא הוא המיקל (רי"ף; ריטב"א; רא"ש).

וְחַד אָמַר אֵין לָבוּד בָּאֶמְצַע, כי לדעתו נאמרה ההלכה למשה מסיני של 'לבוד' לענין מחיצות בלבד, והטעם שאומרים 'לבוד' כאשר יש אויר בצד הסכך אף שהוא לא מחיצה, משום שמקום זה נחשב כהמשך הדופן (ע"פ רש"י ותוס' ד"ה אין), ומטעם זה, אויר שלשה הנמשך על פני כל הסוכה פוסל אפילו סוכה גדולה, אם אין בכל צד שיעור סוכה ושלש דפנות, לפי שהאויר מחלק את הסכך לשנים, אבל סוכה שחמתה מרובה מצלתה כשרה אף שיש מעט אויר באמצע ואין בזה דין 'לבוד', ואין צריך לסכך כל סוכה שתהיה מעובה כמין בית בלא אויר כלל, כיון שאויר פחות משלשה טפחים אין בו שיעור לפסול את הסוכה, ורק אויר הנמשך על פני כל הסוכה פוסל (תוס', וקהלות יעקב יג, ב בדעתו, וראה ערוך לנר). ויש שכתב, שגם אויר שאינו נמשך על פני כל הסוכה פוסל, אם הוא ברוחב ראשו של אדם, אבל סתם סוכה שצילתה מרובה מחמתה כשרה (ריטב"א, ראה שפת אמת). ויש שפירש, שלדעה שיש 'לבוד' באמצע, סובר שדין 'לבוד' מחשיב את המקום כסתום, ואם כן אין חילוק בין אויר באמצע לאויר בצד, אולם לדעה שאין 'לבוד' באמצע, סובר שדין 'לבוד' אומר שרואים כאילו קרבו החלקים שבצדי האויר זה לזה, וכאשר יש אויר באמצע הסוכה, אי אפשר לומר שהסככים קרבו זה לזה, כי אם כן ישאר אויר בצד הסוכה, אבל כאשר יש אויר בצד הסוכה, אפשר לומר שהדופן נחשבת כאילו נתקרבה לסכך, והסוכה כשרה (ערוך לנר, ראה קרבן נתנאל לג, ח).

והביאו בגמ' מחלוקת זו בנוגע לאופן שמיעט בשיפודים, כדי ללמדנו, שלדעה שאין 'לבוד' באמצע, אם יש אויר ברוחב שלשה טפחים בצד הסוכה ובאים למעטו בשיפודים, צריך להניחם בסמוך לסכך ולא בסמוך לדפנות, כדי שהאויר לא יהיה באמצע הסוכה, ואין לומר שניח השיפודים בסמוך לדפנות ונחשיבם כחלק מהדפנות מדין 'דופן עקומה', וממילא האויר הוא בצד הסוכה, כי אין אומרים הלכה מכח הלכה, וכאן בלא דין 'דופן עקומה' אי אפשר לומר דין 'לבוד', אבל לדעה שיש 'לבוד' באמצע, אפשר להניח את השיפודים בצד הסוכה, ולהכשיר את הסוכה על ידי דין 'דופן עקומה' ודין 'לבוד' יחד, כי אפשר לומר שתי הלכות כשאין הלכה אחת תלויה בשניה (ר"ן ט, א מדפי הרי"ף, ודעק"א לעיל יז, א בדעתו).

מַה שֶּׁכְּנֶגֶד אַרוּבָּה טָהוֹר, לפי שגג הבית שיש בו טומאה אינו נחשב כמאהיל על מה שתחת הארובה [ראה להלן עמ' 211 ציור קפ], והרי זו ראיה שמקום זה אינו נחשב סתום מדין 'לבוד' (רש"י, וראה ריטב"א ופני יהושע), ובודאי זה משום שלדעתו נאמר דין 'לבוד' לענין מחיצות בלבד, ובסוכה שיש לה מחיצות שייך דין 'לבוד' כשיש אויר בצד הסוכה, אבל לארובה אין מחיצות, ולכן אין חילוק אם היא באמצע או בצד, ומכל מקום היא לא נחשבת כסתומה (ר"ן ט, א מדפי הרי"ף, וקהלות יעקב יג, ב בדעתו). ויש שפירש, שלדעה שאין 'לבוד' באמצע, נאמר דין זה רק באופן שהאויר נמשך מצד לצד, כי אז רואים כאילו קרבו החלקים שבצדי האויר זה לזה, אבל ארובה אינה נמשכת על פני כל הבית מצד לצד, ולכן לא שייך לומר שהגג שבצד זה מתקרב לגג שבצד השני בין אם היא באמצע ובין אם היא בצד (ערוך לנר, וראה קרבן נתנאל לג, ח).

■ להלכה, כאשר יש בצד הסוכה או באמצעה אויר מועט משלשה טפחים, הסוכה כשרה, מדין 'לבוד' [כדברי רבינא] (שו"ע או"ח תרלב, ב). וסוכה שיש בה פחות משבעה טפחים של סכך כשר, ואויר או סכך פסול ברוחב שלשה טפחים, פסולה [כדברי אביי לעיל (יז, ב), וכביאור המג"א בדעת רש"י ושו"ע בענין 'סוכה

■ המשך בעמ' הבא